

művelése, a barlangkitöltések védelme, a barlangok eredeti szépségének megőrzése, végül új barlangvidékek feltárása. Beolvasztották ebbe a szervezetbe a „Bund Deutscher Höhlen- und Schaubergwerke”-t is. 1941. évi május 11-én, Salzburgban megtartott alapító-ülésükön Tratz professzort, a salzburgi modern természettudományi muzeumnak, a híres „Haus der Natur”-nak az igazgatóját választották meg a központ vezetőjévé, akinek a muzeumban már évek óta fennáll egy szép és tanulságos barlangtani osztály is. Ezt a jövőben komoly barlangmúzeummá fejlesztik ki. A központ elnöke von Czoernig lovag, központja pedig Salzburg, a tudományos barlangkutatás bölesője lett.

Kizárólag a tudományos kutatás céljával hívták életre, sőt, Brand professor vezetésével már meg is kezdte működését a „Forschungsstätte für Karst- und Höhlenforschung” is, München (22, Widemayerstrasse 35.) székhellyel. Ez az összes kultúrintézményekre támaszkodva, a tanácsadás mellett a barlangtudomány fejlesztését, a birodalmi barlangkataszter felállítását és a barlangtani bibliográfia összegyűjtését hivatott elvégezni. A salzburgi központtal közösen meginduló folyóiratukat, a „Karst- und Höhlenkunde”-t is ők szerkesztik.

Kerekes.

IV.

IRODALOM ISMERTETÉSE.

Gheyselinek R.: *A nyughatatlan Föld*. 8°: 1—298 old.; 64 táblával és 59 szövegrajzzal. Fordította Bogseh László; a fordítást átnézte Zsivny Viktor. (Term.-tud. Társulat kiad.) Budapest, 1941.

Külföldi folyóiratok ismertetései révén általában jó híre kelt Gheyselinek könyvének. Sokan azt is biztató jelnek vélik, hogyha egy munkát idegen nyelvre lefordítanak; s ebben az esetben talán a holland Gheyselinek német fordításának bizonyos sikere is volt a németül olvasók nagy táborában. Miudezt azért említem, mert ezek a mozzanatok némi magyarázatául szolgálhatnak annak, hogy a Természettudományi Társulat Gheyselinek könyvének magyarra fordítására vállalkozott.

Az immár 100 éves fényes multra visszatekintő Társulat tagjainak és kiadványai olvasóinak azonban mindenesetre szemet szűrhat az, hogy a legutóbbi két esztendő alatt két nagyterjedelmű, jórészt ugyanazt a tárgykört felölelő művet ajánlott föl. S ebben nem a két könyv tárgyának azonossága a leginkább feltűnő. Mert hiszen azonos tárgy mellett a földolgozás, a kivétel némileg eltérő lehet, s így (a több oldalról való megvilágítás elvét tartva szem előtt) bizonyos esetben eelszerű és hasznos — ha nem olesó is — az azonos tárgyú kiadványok halmozása. Am ezúttal kissé bonyolultabb probléma előtt állunk.

A kiadónak ez a feltűnő készsége rögtön rejtélyessé, sőt valósággal érthetlenné válik, mihelyt kiderül, hogy az azonos tárgyú és

azonos élű kiadvány földolgozását illetően nem egy esetben elég éles elvi ellentétben áll egymással. Tisztán tudományos kiadványok esetében természetesen ennek semmi káros következménye nincs. — Sőt az esetleg meginduló vita nagy hasznára válik a tudomány érdekeinek; s éppen ezért egyenesen kívánatos a kérdések minél több oldalról történő megvilágítása.

De egészen más természetű bonyodalom származik abból, ha fölfogásbeli ellentéteségek a népszerűsítő irodalom termékeiben ütköznek ki; s kivált, hogyh a alapvető tételen jutnak ellentétes megvilágításba. Mert hiszen arra kell gondolnunk, hogy azt az olvasót, aki a két könyv kétféle fölfogását önállóan nem tudja vagy nem akarja elbírálni, csak zavarba hozza, s a tudományos haladás mai színvonalát illetően tévesen tájékoztatja.

Hogy G h e y s e l i n e k aránylag keveset foglalkozik az Élők Világával, mindenestre elfogadható lehet. Hiszen könyve címével is inkább bolygónknak, mint égi testnek élettörténetét igéri. Ám a földi élet eredetének történetét mégsem akarja egészen agyonhallgatni. Pedig — jobban tette volna. Mert teljes tájékoztatlanságára vall, amit erről a következő sorokban mond: „Az élet eredetéről mit sem tudunk... Az a föltevés, hogy az élet a parton vagy édesvízben, vagy pedig a forróvízben keletkezett, egyaránt alaptalan (!?)... Nincs egyetlen olyan megfogható tény sem, amely ennek a rejtvénynek megfejtésébe segítségünkre lenne, nem ismerünk semmi olyan eredményt, amelyre a tudományos kutatás támaszkodhaték. (!) Itt csak a hitben való megnyugvás segít.“ (!?)

Ezekkel a minden teológusnak beesületére váló, de a Föld történetével foglalkozó írótól nagyon különösen hangzó és a tudományos kutatások eredményével össze nem egyeztethető kijelentésekkel szemben minden vita mellőzésével egyszerűen könyvem II. fejezetére utalok, amelyben teljes 13 oldalon tárgyalom a földi élet keletkezésének kérdését. És — természetesen — minden tekintetben más eredményre jutok, mint jutott G h e y s e l i n e k.

De nem más a helyzet a fajok kihalása kérdésének megvilágítása esetében sem. G h e y s e l i n e k erről mindössze annyit mond, hogy egyes fajok uralomra jutása, illetőleg kihalása legtöbbször összefügg a szárazulatok és tengerek eloszlásának változásával is. S még csak azt teszi hozzá, hogy máig is sok rejtély maradt megfejtetlenül. Ezzel szemben hivatkoznom kell könyvem „Rejtélyes-e a fajok kihalása?“ címet viselő, 12 oldalra terjedő fejezetére.

A pólusok, tengerek, sivatagok vándorlásának bizonyítékairól alig egy-két szót ejt G h e y s e l i n e k, s így ezeknek a jelenségeknek nagy jelentőségét sem emlí ki. Mindezzel szemben csak a ritmust hangsúlyozza, még pedig sokszor nagyon kirívó és a valóságnak nem megfelelő beállításban.

Helyszükére való tekintettel azonban még esupán egyetlen kirívóan ellentétes színezetű pontra óhajtok rámutatni, s ez: G h e y s e

linek Wegener-imádata. A hirhedt elméletről ugyanis így ír Gheyselinek: A földségek... „szétszakadásának és egymástól való eltávolodásának történetét Wegener ragyogó összefoglalásban 1910-ben írta meg. Művében rendkívül sok bizonyítékot (?) sorol föl. Ezeket westerni (!) bírálattal mindama tudományokból vette, amelynek a Földdel, az élette és az éghajlattal foglalkoznak. Ezenkívül példátlan tökéletességgel (!?) hozta összhangba a Föld forgását és a sarkok vándorlása a kontinensek úszásával és ebben az úzásban olyan biztos törvényszerűséget fedezett fel, amelyeket azóta a sarkoktól való menekülés és nyugat felé való úzás elnevezések örökítenek meg és szemléltetnek.“

És így tovább. Valahányszor alkalma nyílik Wegener nevének említésére, ezt mindig szuperlatívuszok kíséretében teszi.

Ezzel szemben meg kell állapítanom, hogy a „Föld és az élet története“ 18—23. oldalain a Wegener-elmélet teljesen tárgyilagos bírálata egészen más színben mutatja be ezt az úzásai esodabogarat.

További részletezések mellőzésével az eddig elmondottak alapján is megállapíthatónak vélem, hogy „A nyughatatlan föld“ szerzője a föld- és őselőtan sarkalatos tételeiben nem eléggé mélyedt el, több fontos problémának nem járt kellően utána. Ebből pedig az következik, hogy kétségtelenül meglévő sok jó tulajdonsága ellenére Gheyselinek munkája nem olyan „standard-mű“, amelyet a Természettudományi Társulat kiadvány-sorozata „a tempo“ nem nélkülözhetett volna. A két könyvnek időbeli szoros egymásmellé állítása tehát nem mondható szerenésés ötletnek.

Vagy az egyiknek, vagy a másiknak megjelentetését más időre kellett volna halasztani.

A fordítás sokszor hálátlan munkáját Bogseh László kifogástalan gondossággal végezte.

Gaál István dr.

A Magyar Királyi Földtani Intézet Évi Jelentései az 1933 —35. évekről. (A M. kir. Iparügyi Minisztérium támogatásával kiadja a M. kir. Földművelésügyi Minisztérium fennhatósága alatt álló M. kir. Földtani Intézet. Budapest, 1939—40. Stádium nyomda, p. 1—1972., számos képpel, illetve szelvény- és térképvázlat-melléklettel. 4. részben.)

Hatalmas kötetben jelent meg Földtani Intézetünk beszámolója az intézet állapotáról, fejlődéséről és a fenti három év alatt végzett külső felvételi, stb. munkásságáról. Ehhez járul még néhány elmaradt régebbi, illetve antedatált jelentés. A közlemények német fordításban is megvaunak és pedig a legtöbbnél teljes terjedelmükben.

A munka I. részének elején (I—XV. l.) az intézet személyzetét tünteti fel az 1935. évi január 1-i állapotnak megfelelően. Itt emlékszik meg továbbá elhunyt, kilépett illetve nyugalomba vonult geológusairól is.

Azután jön az igazgatói beköszöntő (p. 1—38, ill. németül p. 38—